PARDES

Forgiveness

VOLUME

MILMAREN

Many of the topics included in the Pardes curriculum are far-reaching and have broad ramifications. The intent of Pardes is to promote sensitivity and spiritual growth through exposure to a variety of Torah sources. It is not within the purview of Pardes to arrive at conclusions relevant to decisions of Halacha. Please consult your Rabbi for personal decisions.

Introduction

During the Six Day War, when bomb shelters were full and air raid sirens were blasting, many of the inhabitants of the Meah Shearim area of Jerusalem sat together in one bomb shelter. Among them was the great Rosh Yeshiva of Mir, Haray Chaim Shmuelevitz of blessed memory. Together, people said Tehilim and prayed that they should not be harmed and that Jerusa? lem should be liberated. Amongst them was a woman who was known to all. She had been divorced and had gone through a great deal of agony from her exhusband. She had spent years in pain over matrimonial issues. Suddenly the woman blurted out and said to G-d, "I forgive my husband for all the pain he has caused me. Just let us come out of this alive." Rav Chaim turned to his students and said, "If we leave this shelter unharmed and in fact if the State of Israel wins the war, I believe it is in the merit of this woman."

How Would You Respond?

Your older brother, whom you've always admired, goes into business with your widowed mother and is found stealing funds. Ashamed and full of contrition, he leaves the business and eventually your mother forgives him. You don't. Years later, he loses his job and asks you for his position at your company. What do you do?

The driver is adamant that it was your young child's fault in running after the ball before the oncoming car. Your child's injuries have seared your heart, and you are convinced that the driver could have been more careful; that the accident could have been avoided. With flowing tears, the driver asks you for forgiveness. But as you look at your now handicapped child, you cannot say yes.

You made a disparaging remark behind the back of a close friend in public. Upon reflection you feel terrible that you have not acted lovally and have perhaps caused your friend damage. You want to do what's correct and apologize to your friend but you fear that by telling him what you said you will sever the relationship completely and cause him pain. Should you apologize?

It is customary to recite the following praver before entering into a Torah discussion: Shulchan Aruch O.H. 110

av it be Your will, Hashem my G-d and G-d of my fathers, that ושמחו אכשל בדבר חלכה וישמחו You illuminate my eves with the light of your Torah and that You save me from all stumbling blocks and errors, whether it be in discussions of what is prohibited and what is permitted or in monetary matters, whether it be in any

יהי רצון מלפניד הי אלמי ואלקי אבותי שלא יארע דבר חקלה על ידי ולא בי חברי ולא אומר על טמא טהור ולא על טהור טפא ולא על מוחר אסור ולא על אטור מוחר ולא יכשלו חברי בדבר חלכה ואשמח בהם. כי ה' יתו חכמה מפיז דעח וחבונה. גל עיני ואביטה נפלאות מתורחד.

other Halachic decisions or just in theoretical study. I pray that I do not make any mistakes, and if I do, my study partners should not take delight in them. I pray that I should not proclaim the impure pure or the pure impure, the permitted forbidden or the forbidden permitted. I pray that I should not derive joy from the errors of my study partner. Open my eyes and allow me to see the wonders of Your Torah because it is from G-d that all wisdom comes forth, it is from His mouth that I will acquire wisdom and understanding. Amen.

Points for Study

When one person sins against another, the offended person should not begrudge him and stay quiet ... rather he is obligated to protest and say "Why did you do this to me?"

Maimonidies Laws of Da'os 6;6 Source, pg. 18 Biography, pg. 11

Teshuva and Yom Kippur can only atone for sins that man commits against G-d, such as eating non-kosher, etc. However, when man sins against his fellow man by injuring him, cursing him or robbing him, he is not forgiven until he pays his debt and appeases the injured party. Even after he compensates for the damage done he must appease him and ask him for forgiveness. Even if his offense was only verbal he must persevere until the offended party forgives him. If the injured party refuses to forgive him he should appear before him with three of his close friends and ask for forgiveness. If he still refuses he should repeat this process a second and third time. If he still refuses to forgive you should leave him and he who refuses to forgive is the sinner. If the injured or offended party is his teacher one must return even one thousand times until forgiveness is granted.

> Maimonidies Laws of Teshuva 2;9 Source, pg. 19

It is forbidden for a person to be merciless and not grant forgiveness. One should rather be easy to calm and slow to anger. When someone is asked for forgiveness he should grant it with a full and sincere heart. Even if the sinner has caused great injury he should forgive him, for it is forbidden to take revenge. This is the way of the Jewish people and the characteristic which makes them special.

Maimonidies, Laws of Teshuva 2:10 Source, pg. 20

Once one forgives his fellowman it is forbidden to bear a grudge. If he finds himself still feeling angry towards the person who offended him, it would be as if he has given a gift or forgiven a debt and is now demanding it back.

Rabbi Yisroel Salanter, Ohr Yisroel 58

If one injured his fellow man and the injured person died before granting forgiveness, the offender should gather ten people at the graveside and cry out, "I have sinned to the Lord of Israel and to this man whom I have injured."

Maimonidies, Laws of Teshuva 2;11 Source, pg. 20

When one seeks forgiveness from his friend he must specify the nature of his wrongdoing. If he feels that specifying the sin will embarrass his friend, he should ask for general forgiveness.

Match Efraim 606:2 Source, pg. 21 Biography, pg. 16 When one person harms another, the custom in our society is to appoint a third party to mediate between them. This is incorrect. The offender must approach the friend directly and beg forgiveness.

R' Yaacov Ibn Haviv, quoted in Kaf Hachayim 606:11 Source, pg. 22 Biography, pg. 12

One who offends another and does not receive his forgiveness cannot be atoned for **any** of his sins, even those that have nothing to do with this particular transgression or person.

> Chavos Yair. Yefeh Lev quoted in Kaf Hachayim 606;3 Source, pg. 22 Biography, pg. 13

because..

...Just like when one immerses in a Mikvah one's entire body must be surrounded with water at one time, so too when one repents before G-d, both the spiritual and social sins must be atoned at the same time

Rabbi Yehuda Leib Ginzburg in Mussar Hamishnah
Source, pg. 23 Biography, pg. 15

Reb Yosi said, the obligation to grant forgiveness does not apply to someone who has damaged one's reputation. One who destroys the reputation of another is never forgiven.

Jerusalem Talmud Bava Kama 8 Source, pg. 24

because..

...it is impossible to undo the damage that was done. People will hear the rumor but not the apology and the victim will still suffer. Nevertheless, it is a trait of the modest and the pious to overcome ones nature and grant complete forgiveness, even if it is difficult. Rabbi Shlomo Luria, Maharshal, in Yam Shel Shlomo Bava Kama 8:63, and Mishna Brura 0.C 606 Source, pg. 25 Biography, pg. 14

Rabbi Yosef Baer Soleveitchik, the rabbi of Slutzk, once gave a legal decision against a butcher in a case involving Kashruth. The next day, the butcher entered the study house where R' Yosef Baer was learning with his students, brandishing his knife, clearly in a distraught state, and accused R' Yosef Baer of giving a dishonest judgment. Eventually, after pouring out his distress, he left. R' Yosef Baer ran after him shouting, "I forgive you! I forgive you!"

A few days later he heard that the butcher had been killed by the bull which he had bought. R' Yosef blamed himself bitterly for the butcher's fate. "What do you mean?" his son asked, "I was present, and I saw you run after him and forgive him!" "Yes," he replied, "I told him I forgave him, but I did not mean it in my heart." So he blamed himself for not acting against his nature.

R' Yosef Baer went to the funeral of the butcher, and acted as a chief mourner, tearing his clothes. Also, because the butcher had no sons, he said kaddish for him for eleven months. The yahrzeit of this butcher is observed in the Brisk Yeshiva to this day.

Reachings, pg. 76

Since man is created in the image of G-d, we have the ability to act G-dly. It is therefore not acceptable to use the excuse, "I'm only human." Here are some ways to emulate G-d.

• When someone asks you, "How can I repair the damage I have done to our relationship?" don't answer, "You made the problem, you fix it." When man sins against G-d, G-d Himself cleans up the mess that man created and repairs the relationship.

- When someone offends you and then asks for your love back, have compassion and even more love than you had before. Treat the offender as G-d treats a Baal Teshuva. G-d says "The Baal Teshuva stands even higher than the righteous who have never sinned."
- Ignore the bad that was done to you as much as possible, just as we ask G-d to ignore our sins.

When one emulates G-d, one stimulates that very character in G-d. The way we act with our fellow man is exactly how G-d will act with us and that character will shine brightly in the world.

Based on Rabbi Moshe Cordevero, Tomer Devorah Chap. 1
Biography, pg. 16

Master of the universe, I hereby forgive anyone who angered or antagonized me or who sinned against mewhether against my body, my property, my honor or against anything of mine; whether he did so accidentally, willfully, carelessly, or purposely; whether through speech, deed, thought, or notion; whether in this transmigration or another transmigration — I forgive every Jew. May no man be punished because of me. May it be Your will, HASHEM, my G-d and the G-d of my forefathers, that I may sin no more, that I not return to them, that I never again anger You, and that I do not do what is evil in Your eyes. Whatever sins I have done before You, may You blot out in Your abundant mercies, but not through suffering or harmful illnesses. May the expressions of my mouth and the thoughts of my heart find favor before You, HASHEM, my Rock and my Redeemer.

Prayer recited every night before going to sleep, based on Kabbalistic Tradition Source, pg. 23

Source Biography

The Rambam (1135-1204)

oses Maimonides is known as the greatest Jewish philosopher and codifier of Jewish law in history. Born in Cordova, Spain, he was forced to flee from fanatical Moslems at the age of thirteen, where he traveled with his family to North Africa, and ten years later to Palestine. As a result of the devastation left by the Crusaders, Palestine was virtually uninhabitable, forcing the family to move to Fostat (current day Cairo). Throughout these journeys, the young Maimonides had concentrated on Torah studies under the guidance of his father, and by the time he reached Fostat had become a famous scholar. Supported by his merchant brother, the Rambam was able to write copiously, gaining international acclaim in both Jewish and secular fields of knowledge. After the tragic death of his brother, the responsibility of supporting his family fell on the Rambam's shoulders, and through his fame he was appointed chief physician of the Sultan. Despite the immense workload that was required, not only with his responsibilities to the royal family, but to the entire Egyptian community as the official Nagid (royally appointed leader), and to the halachic questions of world Jewry known as responsa, the Rambam was remarkably able to complete some of his greatest Jewish works, including his introduction and commentary on the Mishna, his philosophical work The Guide for the Perplexed, and his magnum opus the Mishna Torah the great codification of all Jewish law. While he was considered an undisputed leader of world Jewry at the time, there was bitter opposition to much of his works because they incorporated much of Aristotelian philosophy that went against the traditional purist ideology of much of Ashkenazic lewry, and others believed his codifications would make much of the role of the rabbi and the oral tradition obsolete.

Ari Bergman

Rabbi Yaakov Ibn Chaviv (Died 1516)

It is one of the ironies of Jewish history that much of Abravanel's literary output would never have been produced if not for the Spanish Expulsion which caused so much suffering and devastation. The same can probably be said for R. Yaakov Ibn Chaviv's classic Ayn Yaakov.

While he resided in Spain R. Yaakov had planned to compose a compendium of the Aggada portion of the Talmud but was unable to do so due to the paucity of copies of the Talmud and the Commentaries. After the expulsion in 1492 he moved to Portugal and finally settled in Salonika where he found copies of the entire Talmud as well as the commentaries of Ramban, Rashba, Ritva, Ran and Baalei Tosfot in the home of Judah Benveniste. In his old age R. Yaakov began compiling his work and printed two orders (Zeraim and Moed) before he died. His work was not intended to encompass the complete Aggada of the Talmud but was to be a selection of passages in 12 categories, or what he called 12 pillars: Torah, Avodah, Kindness, Justice, Truth, Peace, Repentance, Heaven and Hell, Mitzvot, G-d, The Temple and Messiah. Since there was no commentary on the Jerusalemite Talmud, he included the Aggada portion of the talmud together with his own commentary thereon.

R. Yaakov's son, R. Levi, who traveled with his father from Spain was forcibly baptized while they were in Portugal. R. Levi became an illustrious talmudist known as the Ralbach and later moved to Eretz Yisrael to atone for his baptism and became rabbi of Jerusalem. It was R. Levi who completed the other 4 orders, but with little commentary and nothing of the Jerusalemite Talmud, which was apparently unavailable on the latter 4 orders.

As time went on additional parts of the Aggada were added as were more commentaries so that the Ayn Yaakov which we know today is an expanded version of R. Yaakov's original work.

- Rabbi Matis Greenblatt

Rabbi Yair Chaim Bacharach (1638-1702)

Rabbi Bacharach was one of the greatest rabbinic figure of the seventeenth century but most of his life he had to endure suffering and disappointment.

His grandmother Chava was a granddaughter of the Maharal of Prague and famed for her unusual scholarship and piety. Her husband R. Samuel was appointed rabbi of Worms. On Good Friday in 1615 the community suffered a pogrom and R. Samuel was a casualty, passing away at the age of 40. Chava raised her children but never remarried, though the great Shelah HaKodesh, R. Isaiah Horowitz, sought her hand, and when she refused deemed himself to be unworthy of her. Chava's son, R. Samson, was also appointed rabbi of Worms where he served until his death in 1670. Chava lived in Worms till her grandson Yair Chaim's thirteenth birthday at which time she undertook a pilgrimmage to the Holy Land but died on the way. R. Yair Chaim esteemed her to such an extent that the title of his most famous work, Chavos Yair, is based on her name.

R. Yair Chaim served briefly as rabbi of Coblentz and returned to reside in Worms. Shortly before his death his father, R. Samson asked the community to appoint his son in his place. But the community failed to select him. R. Yair Chaim wrote many works and was recognized as one of the great halachic authorities of the time. One of his works, *Mekor Chaim*, a major commentary on the Shulchan Aruch Orach Chaim was ready to be printed when the commentaries of *Taz* and *Magen Avraham* were printed. Sadly, R. Yair Chaim withdrew his own commentary. Besides his halachic expertise he had complete mastery of all the sciences, music and had a deep interest in history. He also wrote poetry. He compiled a 46 volume encyclopedia on many topics.

In 1689 the Worms community was decimated by the French. Gradually, it was rebuilt. R. Yair Chaim had prematurely aged and was soon to lose his hearing. In 1699 he was finally appointed rabbi of Worms where his father and grandfather had served before him. He served for only three years until his death in 1702. The inscription on his tombstone begins with the words, "A great and dark horror befalls us from the hiding of the light of Rabbeinu..." One may detect a sense of regret that perhaps Worms had not properly treated the giant within their midst.

In 1982 R. Yair Chaim's major work, *Mekor Chaim*, was finally published by Mechon Yerushalayim. — Rabbi Matis Greenblatt

Rabbi Solomon Luria (1510-1574)

Ashkenazic poskim (halachic authorities) and teachers of his time. He served as rabbi in various communities in Poland and Lithuania. His major work of halacha, *Yam Shel Shlomo* covers sixteen tractates of the Talmud. However, it is extant on only seven tractates. In it, Maharshal analyzes key sugyot (topics) and decides between various authorities as to what the practical halacha should be. He emphasizes the importance of the Talmud as the ultimate source. In his introduction Maharshal alludes to the fact that he was able to study when there was insufficient light as if he were being guided from Heaven.

His *Chochmot Shlomo*, glosses on the text of the Talmud and comments, is printed in the standard editions of the Talmud. However, it should be noted that the original separately printed version of *Chochmot Shlomo* is far more extensive and contains much more material.

Maharshal's responsa contain a good picture of the contemporary questions of the day. There are a number of responsa to Rabbi Moshe Isserles for whom he had great respect but with whom he sharply differed in some areas. He was particularly critical of R. Isserles' affection for philosophy, which he strongly opposed. Maharshal, was a strong follower of the Kabbala. Rabbi Isserles' controversial view was that in many areas kabbala and philosophy are grappling with the same problems but using different terminology.

Maharshal was a firm and sharp critic. However, he also invited self-criticism and it was his custom that every day a "mochiach" (critic) would reprimand him as one of the masses.

Almost all of the greatest rabbis of the time were disciples of the Maharshal.

— Rabbi Matis Greenblatt

Rabbi Judah Leib Ginzberg (1885-1946)

abbi Ginzberg studied in the Slabodka Yeshiva where he acquired his deep interest in the ethics of the Torah. He served as rabbi of Yaroslav, Russia before coming to the United States in 1931. He became rabbi in Denver, Colorado and was greatly respected for his scholarship and fine character. He wrote four works, each of which sought to convey the ethical essence of Judaism. His work, The Ethics of the Prophets (Musar HaNeviim), interpreted the books of the prophets through the eyes of our sages, maintaining that non-Jews also studied Bible and we must be careful to understand it in our own unique and true way. Though he wrote during the war, when the chief focus was on material security, he foresaw that after the war there would arise a profound spiritual awakening and a love for holy matters and works concerning musar would be sought.

— Rabbi Matis Greenblatt

Rabbi Ephraim Zalman Margolioth (1762-1828)

Reb Ephraim was one of the greatest Talmudic scholars of his time, In his youth he served briefly in the rabbinate but then settled in Brody and went into business. Though highly successful, his main interest remained Torah learning and scholarship and his many published works established him in the first rank of scholars. He corresponded with scholars such as R. Ezekiel Landau. R. Ephraim established a yeshiva in his house and served as its head. R. Ephraim became the rare prototype of one who successfully combined great wealth with great learning. He was well-versed in Kabbalah. He was involved in a controversy with R. Levi Isaac of Berdichev over Joshua Heschel Zoref's book *HaZoref*. R. Ephraim demonstrated its Shabbatean character and was thus able to prevent its publication.

R. Ephraim's most popular work is the *Match Ephraim* containing the laws of the months of Elul and Tishrei. — Rabbi Matis Greenblatt

Rabbi Moshe Cordovero (1522-1570), The Ark of the Torah

ittle biographical detail is known about R. Moshe, but his influence has been incalculable. Most of his relatively short life was spent in Safed, but his sublime personality, powerful intellect and prolific literary output were felt in the entire Jewish world.

He was a beloved disciple of R. Yosef Caro who in his collected responsa included two by R. Moshe, commenting on one of them, "This judge has penetrated to the depths of the law." R. Moshe was one of only four who received semicha from R. Yosef Berab. He served as Rosh Yeshiva and as judge. But, his fame rests on his contribution to Kabbalistic literature and thought.

Although he did not begin studying Kabbalah seriously until he was 20, by the age of 27 he already completed one of the monumental classics of

the Kabbalah. Pardes Rimonim is a synthesis of all the major topics in the field, divided into thirty two gates. His chief mentor was his brother-in-law, R. Shlomo Alkabez, the famed author of Lecha Dodi. R. Shlomo, R. Moshe, and several other disciples would frequently subject themselves to "Banishments" (Gerushin), when they would leave their homes and engage in unstructured study of various verses and be granted fresh insights. The theory was that since the Shechinah (Divine indwelling) was in galut (exile), one could not fully comprehend Torah without leaving one's home. These study sessions are collected in a volume called "Gerushin." One of his most popular works is The Palm Tree of Deborah (Tomer Devorah), which describes how a Jew may imitate his Maker in his daily life. The Sweet Light (Or Neerav) explains the necessity of studying Kabbalah. In this volume R. Moshe criticizes those who study this subject without prior Torah knowledge, pointing out that one must first study Bible, Mishne, and Gemara before studying Kabbalah.

In his *Elimah Rabbati* and *Shiur Komah*, R. Moshe acknowledges the usefulness of philosophy but seeks to demonstrate its inadequacy in solving the problem of the bridge between G-d and the world.

While emphasizing the importance of logical analysis, R. Moshe points out that complete knowledge is only possible with the eyes of the soul which yields the inner sight (*HaRiyah Hapnimis*).

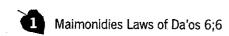
After the publication of the Pardes Rimonim many Italian scholars traveled to Safed to study with R. Moshe directly. Paradoxically, R. Moshe's magnum opus, *Or Yakar* (The Precious Light), a comprehensive commentary on the Zohar remained unpublished for 400 years. Publication of this multi-volume work was finally begun in 1962 and completed in 1989.

At R. Moshe's funeral the Ari HaKodesh observed a pillar of light and his revered rebbe, R. Yosef Caro exclaimed, "Here lies the Ark of the Torah."

— Rabbi Matis Greenblatt

17

Sources

כסף משנה

מדע. הלכות דעות פרק ו

פי" ב מצות שמה להדגק במסמים ופ" פר כנל פים מנור. כבוף משנות ז הרואות הנית שמקחוני עד רמור לופים שותם. ברייתו פיר דערכן (דף י"ר, רן אבל כתכם אם חבירו לפים שלים רשלי. מעני שכום שובר כשום למ יוסף, זכן במקום ר' יוסק. ולמשר לניתון ולוחר בפפס רצים משום למיוסף בפס בנמרם כמום ל

מליעור מומר עד הכולה כי יהושע מומר עד קללה זכן שאר אותר עד חיפה. ולכוק רכים כר' הנישור מבום דכבים ראיו כלכה כנו פושי לנכי כ' פליפור ור' יבהום ושיב דל מסכם כ' יחום ופלי טושים וכלכה כוב לגני ממול! כחישרי וכלי מינהל ליפול כול ושטים הימש דינויל למסמק פר' יותק מוקד מתמדם עדיף בכל פידי דטפיקם וכדיך

למכיהו או פיכנו: בכמה מלאה (דף כ"ד):

72

הית במדינה שמנהנותיה רעים ואין אנשיה הולכים כדרך ישרה ילך למקום שאנשיה צדיקים ונוהנים בדרד מוכים. ואם דור כל הטדינות שרוא יודעם ושומע שמעתן נותנים בדרך לא מובה כמו ונעינו . אי שאינו יכול ללכת למדינה שמנהנותיה מוכים מפני הנייםות או

כמני החולי ישב לברו יחידי כענין שנאפר ישב כדד וידום. ואם היו רעים ותכאים שאין מניחים אותו לישכ וכל שמסר סיו למחקום'. פנה כ' מוס במדינה אלא אם כן נתערב עמהן ונוהג במנרגם הרע

במתרכו מע"ם שלים דממי ממחר שלים מכונן מתהכש משכלונו לוינו לינו שוכר מצום לם ספום, וכחב ודניע כן מדרגים במיכ הל ספנת לחך יכול על הקולע לל פנע הלל בספרע כיל בלבכך לל הפדעי כי לם

: and after ר בשיחפא פים לחם וכר ולח יהם במוחל לכזרי. מגונה כים כמוכל (כ"ק ל"נ):

יצא למערות ולחוחים ולמדכרות, ואל ינהיג עצמו כדרך המאים כענין שנאמר מי יתנני במדבר טלון אורחים: ב "מצות עשה להדבק בחכמים ותלמידיהם כדי ללמיד מטעשידם כענין שנאמר וכי תדבק. וכי אמשר לאדם להדבק בשכינה. אלא כך אמרו חכמים בפירוש מצוח זו הדבק בחכמים ותלטיריתם. לפיכד צריך אדם להשתרל ישישא כת תלשד הכם וישיא כתו לתלמד הכם ולאכול ולשתות עם תלמדי הכמים ולעשות פרסמניא לתלמיד חכם ולתיתובר להן ככל כיני חבור שנאכר ולדכתה כו. וכן צוו חכפים ואכרו והיי כתאבק בעפר רגליתם ושותה בצכא את דברידם: ג ימצוה על כל אדם לאדוב את כל אחד ואחד מישראל כנוש שנאמר ואהבת לרעד כמוד [4]. לפיכד צריך לספר בשנחו ולחים על מכחו כאשר הוא חם על ממון עצמו ורוצה בכבוד עצמו . והמתבכר בכלון תבירו אין לו חלם לעולם הבא: ד יאתבת דער שבא תכנם תחת כנפי השכינה שתי מצות עשה. אחת מפני שהוא בכלל ריעים ואחת מפני שהוא נר והתורה אמרה ואהכתם את הגר. צוה על אהבת הגר כמי שצוח על אהבת עצמי שנאמר ואהבת את ה" אלחדר. הקב"ח עצמי אותב נרים שנאמר ואותב נר: ה" יכל השינא אחד טישראל בלכו עובר בלא תעשה שנאמר לא חשנא את אחיך בלכבך. ואין לוקין על לאו זה לפי שאין כו מעשה. ולא הזהירה תורה אלא על שנאה שכלב. אבל [ין המכה את חבירו והמדרש אע"פ שאינו רשא אינו עובר משום לא תשנא: ן בשתמא איש לאיש לא ישפטנו וישתוק במי שנאסר ברשעים ולא רבר אבשלום את אפנון מאסת למדע עד מדב כי שנא אבשלום את אפנון. אלא מצות עליו להריתו ולומר לו למה עשה לי כך וכך ולפה המאה לי בדבר פלוני. "שנאטר הוכה תוכיה את עמיהך. ואם הור ובקש ממנו למתול לו צריך למתול. ולא יהא המחל אבורי שנאמר ויתפלל אברהם אל האלהים: ז הרואה חבירו שושא או שהלך כדרך לא פוכה "מצוה לודחירו למשב [1] ולדוריעו שהוא חומא על עצמו במעשיו הרעים שנאטר הוכה תוכיה את עמיתר. המוכיח את חבירו בין ברברים שבינו לבינו. בין בדברים שבינו לבין המקום. צריך להוכיחו בינו לבין עצמו. חרבר לו בנחת ובלשון רכה ויודיעו שאינו אימר לו אלא למובתו להביאו לחיי העולם חבא . אם קיבל ספנו כושב ואם לאי יוכיתנו פעם שניה (ד) ושלישית. וכן המיד חייב אדם לדוכיתו עד שיכהו (ד) החימא ייאמר לו איני שומע. וכל שאפשר

אמני נכין המור לנכים שימן כן בים ששלון דף קטו ב שה"ב משום די הדי כמון יו הכח"ל לציון כן נימונ שבין יפו

בין ו דרואה חבירו בחפל זכוי. כסכק לני פנילום (דף (יו) לחד נים כסם מרכן לככה וליחה שבה חול דשמ פנים מני שני לפר ליה הוכם מכיל שלה השמים משמע מוסים אין לי מלא הדב לחלמיד בלמיד לבה מדון מ"ל הוכח מוכים מ"ם , וים לוקדק בדערו כביע למס לח הזכיר זה דמסיט מלמיד לרב . ושד מיכם נמידק בדכרי כנמ' דמיך למר דמותכה מנומע מכיע ממה מהמים הה ממרים בערכין פרק ג' כרכיתו ולם קבל מכין שימצר דוכיתו כלמוד לוחד חוכים על חקום ספות דמתוכיה כלקם לים: וכן סתיד כר. פסק כרב וכם דלם לסק כרכי יותן מע"ב

תנחות מיימוניות

[6] וחיקה שומא דער בתודה ובספרה אבל אדם רשע שאינו מקבל תוכחה ספוה ינון וותף אותר זינו מדוד זו על מדוד זכנות אבל המצובות ול אומם הכן משבר לבוצר שנוסר ידואת ה" שבות יד מי מותר הל קיב: (ל במרך אף במרך ידואת ה" שבות ידו המנוד הל מה מבו בלכבן בשנות שכלם מכרות מברו, "עלו ז" (צובר רבי שטוטן כר אנצ את הידו מה מבר בלכבן בשנות שכלם אלא בשכיל שלא הכידו זה את זה שנוסבי היו "שריה כאילים לא מסאו טרונה ותרים וכן כתב כספר ושמנות דכתב ומוב לו לשתום רוצת לתן לישראל שיתו שובין וכר . מיצים כתב רבעונש ממור אבל מעשה דחובה תוכים לא אימצר . אבל ה"ד משח מסתי כתב בתרא חדש על יכתות כשם שירי לופר דבר המוסד לך היכ בשקבה שירום אמילו כאת מפנים. בתר המוסד לך היכ של למו דבר שופן נשסר שנאסר אל תוכח לץ מן ישטאר, ע"כו [7] באלו מנישת הוכחנותות אמילו כאת פעסים. בתב הא"מ וערך המוכדים הים מתוכח בתלמיד לרב בסקבה שירום פרי יורובן וכן ראים דורב זרי יותבן ותכנו ברי יותבן וכ"ש לוגי שטואל בשיפורי. אסמם בתנוצים עדשת תארים משפע כדברי דבינו ושחבר האבור אבוה בות חרץ הבשים כח 120023

סיין ז הדרוצה מציח מתחל לו שכל כיוך לה שוכה כו' מין למכים כו' . אם כבל ממנו

Que I strikel com each d act orth in union of the facion of . Ao (the face of the face

מי ישני מודמי . פרון רושה דמנים ומתן פיני פניניון (דף ליי) : מאחת שני מודמים מי הלמינים. שף שבת משנת (דף קייא) : לפרוך עדן חום להשות שו האכל וישה כם כיני ומי . לשן סגרי ומושבה שמנים פרון אני שניון (דף מיש) ומעושה ווים לש בחלמיד: ולא שסיום יאום וכו' שר פכום לה מכול. מסכם שוכין (שם דף יא) פרק ים בשיכין ובשה דוכתי שייםי לה ושיכר לשן ר'ע ז'ל כאל שיכן כשות ככום : בשיתפה הים נמים כל עד ויים לל מרכם . מרכ ים כשרטן ומי כתרת רושת (רף פ"ד) ומחפכם שבת וככנים מקומות שייתי לה:

ישטע הלפכוס . מתיק ש פשרוך את ניתרו קיישה (היה) התפכם שנת ניתנים בקשום קייים (היה)
דרותות לם חייברו שי בשלוש רכות הפרון בי במחל המדבים היק לון שימורן ((יו)) בדק לה
בלי בל היה לה בי עודכון (יו) יו): בון מחוד הייב למוד מוד בי בה בהיה). מדן
בל היה בל הייבר (יו): בי דרים בי עד הייבר לה צול או מייבר הייבר להייבר מייבר בי ברון בו הוא הייבר קוד בי או בי ברול בי ולי בי ברול מהל פוצו נסה"מ: וכל כלומר ביון לממת כד למחים כק . מסכם אחו כי נמם נכסם (דף נ"ד):

Maimonidies Laws of Teshuva 2:9

105 13

כמה משנה

מרע. הלכות תשובה פ"ב

כמת משנת

וכחב כרלב"ד ל"ל וכן עריכום במעורספום

לומר דביים דלותר כלן כתפל משרפם כלן

בחפל שלים ממורמם, וחדקים כלשון רבים

יפנם דלם כלמר דענירום שנים למסים פים

צריך למרסתם ללם כעלינם ממרפתים בכך

כתב ומות סרים כים ע מם בילם וחיני כיו

מפרכתפים לם כים שייך לוחד שם בילם דכם נליים ועדמדים כם נכ"כ כסף דבריו יוכים דקלמר ועדמד סים לו שלם נמגלם עוע חלי

כממרסמים כדי ספ"ם ממם לפ נילם כנב

מבלו לולו מולד כולומרן. משנו וכים דמכל

משרמם שנים למקום לא דמי למניכות שנין

אום להבירו דכמבירום שבין מדם לחבירו ממם

למרסמט כדי שימשל ע מבירו לכל בעבירום

שנים למקום כדי נאין לי נספליפט בשילחתו לי פנרם פנירם פלורים לא ילסר לא פנדרף

כיון שמומרשם פנה יחמר מברקי וחד שב

במשבם סלימס לשני המכום מים פים משה

למרסחם שלוני יבים שם לחים שלא ידע מדבר

ועכמיו יות חיכם חילול כשם חיקי לפ כמב

רנים במבירות שרים לכין החקום חבים

לפרסת: ר את"ם שהתשונט וכי . פ"ק זר"ס (דף י"בי) פ"ר שמולל כר פרט פרט משרים

וש' רסנים כרנים, עלל. סומם

לוספל פלים מערכם רב צפרם כר שובים חובר רב מוכן כמן בשניחות שבין לוום

למקום כלן בעבירות עבין מדם למכיכו:

הן ושבח נותל למכומר. מכת פתח דומה (הף פה) אמר רכ יסדס רכ ניםי נמינ אור משן לנור דין אל ובור מפרט מתחה ממקדם מאמר מי כסי לאים כל בקרלם ממחם ממקדם מאמר מים למר ובי משם למור רכ משם למור להים למי מחם למור מים מות להים למי מבכן מני עשרם יפים שבין כ"ם ליוס"כ:

ל ובונות יהף מול עד כביכה הפשים, ככל בריימה פרק נמכל דיומה (דף ל"ב): ון הצירוי שמעו פי וכר . שם מולק למוכלי

פס מומר תמוף כנס ממר בר פחודי כום קלימא קמים זמר ממולל ושם יטיב כי ממל שנית נכור ללכל שמלסי קם חבושים משיכל מ"ם שיקר בירוים כמי כמו: עבירות שמאדם עליסט ותר. בדיימל 20 ום ה) סלנמם זרכי פניתור כן ישקב

ומ"ם ושפת כרמב"י למזוכח כב ונוך: लु भूग द्याप्रकार रहे. ब्याक ३३ विद्या: D'TH

השנת חראב"ד "קספ וכנים לשונים פענינום שנין לחם (מנירו . לילו זכן שניפוס משמים ומנולים מנים שלים של שנים של של מוליו ובינה משפנה מישה על היון (בינה משפים בינה מוליו ובינה מוליו של היון (בינה מוליו של היון מוליו של היון (בינה מוליו של היון מוליו של היון מוליו מ

בבכי ובתתונים ועושה [ג] צדקה כפי כוד ומתרחק דרכת טו תרבר שתכא בו ומשנה שכו כלומר אני אחר ואיני אותו תאיש שעשת אותן המעשים ומשנה מעשיו כולן לפוכח ולדרך ישרה ונולה ממקומו. שנלות מכפרת עון מפני שנורמת לו לחכנע ולהיות עניו ושפל רוח: הן ושכח נדול לשב שיתורה ברכים ויודיע פשעיו להם ומנלח עבירות שבינו לבין חבירו לאחרים ואיפר להם אכנם חמשתי לפלוני ועשיתי לו כך וכך הריני

ריום שב ומתנתם. וכל המרבאה ואינו מידיע אלא מכסה משעיו אין תשובחו נמודה שנאמר מכמה פשעיו לא יצליה. *כמה דברים אמורים בעבירות שכין אדם לחבירו אבל בעבירות שבין אדם למקום אינו צריך לערסם עצמו [י] ועזות פנים ויא לו אם נילם. אלא שכ לפני האל ברוך הוא ופורם חמאיו לפניו ומתודה עליותם לפני רבים מתם ונצובה היא לו שלא

נרצלה עונו שנאשר אשרי נשוי פשע כסיי חמאה: (אע"פ שהחשובה והצעקח יפה לעולם . בעשרה דיטים שבין ראש תשנה ויום הכפורים היא ישה כיותר וטהקבלת היא מיד שנאכר דרשו ה' בהמצאו. במה דברים אמורים ביחיד אבל צבור כל זמן שעושים תשובה וצועקין בלב שלם הם נענין שנאפר כה' אלחינו בכל קראנו אליו: ז יום הכשורים הוא זמן תשובה לכל ליחיד ולרבים היא סך מחילה ומליחה לישראל. לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתודות כיום הכפורים. "ומצות וידוי יום הכפורים שתודל מערב דוום

קרם שיאכל שמא יהוק בסעודה קודם שיתודה. ואעים שהתודה קודם שיאכל תחור ומינודה בלילי יום הכפורים עורבית וחוור ומתרה בשחרית ובמומף ובמנחה ובנעילת. והיכן מתרה יחיד אחר תפלתו. ושלים צבור באמצע הפלתו בברבה רביעית: דן היירוי שנהנו בו כל ישראל אבל [0] אנחנו תמאנו (כולנו) הזוא עיקר היידוי. עבירות שהתודה עלידם ביום הכפורים זה ואור וכתודה עליהן ביום הכפורים אחר אע"ם [1] שהוא עומר בתשובתו שנאמר כי פשעי אני אדע יהמאתי ערי חמיד : מו לאין התשובה ולא יום הכשרים מכשיין אלא על עבירות שבין אדם למקום בגון מי שאבל דבי אמור אי בעל בעילה אטרה וביוצא בוק . אבל עכידות שבין אדם [ו] לחבידו כנון הזובל אז חבידו או ונסקלי חבידו אי נחלו וכיונא בוק

7778 אעור פולים פי פון. פול פפן פי פ: בפור בים פי קם. מול פס:

משנה למלך

לחם משנה

לוכם לבנוס מני כמס . מי מוכס . לוכם לבצוח במוכח כנמורם כיל בריום לו מנופס במנלים:

ה רשבת נהול למר ומי. מברק יוטיר (דף פיצו) רג רפי כפיר למרי כמי שמם כמי מסלם וכפיר מככה שופון על ילום לו קפים כו כומו מפורם כל במפל מפים דת השבת מהו כה כחיד. מהדת יחיד הוף הדבו הו היה כהדה ההדי בהדי מסופ כמיים במספו היפים הפנים מו ממו ממו ממו ממו מ מסופים רו שולה מלו בי מכים מלו בנוסרים טבין לחים והופיח בי מטרים מכין להים לחופים בי מטרים מהוא מהוא מהוא היה מיים מסופים ומתוכה ומיי. בפיין חד"ם (הף יהו) מתן לנור דין של נוכר מיים ממוסים מקרים שלהים ככל קרלים ללו הוא מיים בי מטרים מו מיים בי מיים בי מו מיים בי מו מיים בי מיים בי מו מיים בי מיים בי מו מיים בי מיים בי מו מיים בי מו מיים בי מו מיים בי מו מיים בי מיים בי

קר מכל בכבר"ף ונגניסטם שמל ממרף דמם מלו. היציש נורם מניכם כד"ף ד"ל ומצים שמל יסוק מפורם. וכם" ד"ל לם פונם קו: האנ"ם שמפורם ול:

רחבון ממוסף שיפן מפער לפניך ונם כמן דלותרים כדי ופלי דכבל הסלמ ד"ל הפליו וכו' פכול מפלם שים המעם כד"ל:

מ אין כחביכה ול חליב וסי. סם (דף פליב פ'נ) כמנות עילות שנין לדם לתקם ידילים מכתר עבירות בפין לתים לתכירו פין חליב מכתר עד בידיה נספרו, העותם (ווי פין) למר רב לנחם כל המכוע לנח מכריו למינו ביצרים לרוך (מיים ופ'י. מוד שם הריך למיים ופלו. מו מו לווי לווים. מד אם כל כתוקם מפו

Maimonidies Laws of Teshuva 2:10

Maimonidies Laws of Teshuva 2:11

מדע. הלכות תשובה פרק ב ג

אנים שהחיר לו דני'. המה כב"ק הף במוכל (רף לייב): אפילה לה הקרים אני הידוד אלה דרביים וכי מר שרשו השל לי משום דרי לוח פי במבל די שהם (רף במבל די שהם לו הידוד במים על משום: בכ"ס פי בעל של במביים וכי של מה בכ"ס פי מוני לי משום. בכ"ס פי במבל הידוד של הידוד במים על משום: ואם הם מית לו משו, נכים קינ משום: פינ ב ארם ששפחו מנונים וכי: כתב ברחניד מים לו כמי שבו מכר וכ

ושיבר דכד זם ניכמום (ל.) מכ"ל. וייל שניעם רבים ורפיונו מדחמרים כשן

פ"ק דקרופין [פ'ד] וכחבו רבים בסמוך לשלנ יכלה מדם שלפי כמי המי וכמי וחליו מיי ום ידוס לכל כחדינה ולכל כשלם כמה פנה מחם לשריו פסכרים לו חלכל כשלם אלכ כמדינם לכף זכוח שבר שבירה לחם לפי ל מכלרים שלתו וכל התדינה וכל כשלם לם מענה ולמלי למד לם בעדים שלמו ועדינה וכל כעולם לכף מוכם חלם לחוב חבי שהוכים לכף הוכם מיד כם מתרים וכן שכבים דבים כמים מסתום ומחורם זה מסקום כרמב"ר כי יש נשפים חיים כרב ואם סיה לט וכו' . כ"כ כד"ף והוש"ם, ומולה שמעתם מתורטים בנפ' (פס) דרב כלך י"נ שממים לבהם פסילה שרבי חדשו וכיסי שביד שני וכאשר ר"י כר ספום כל

מתנהם מש מסבירו לל יינסם מממ יותר מב" מעודם רב שלר. ומפרפים דס"ק דר' מרום אינו נסחל לו לעולם עד שיתן לחבירו פה שדוא חיב כוכ ידע ושכחל לעי שלני משלר בני לוום לו הרצדת. אעלפ שתחויר לו ממון שתוא חייב לו צריך שניך לכקם ממס לוציע כמה שממים. מש"י לרצותו ולשאול מכטי שימחול לו. אמילו לא הקנים את מ פירוכן:

אבצר לודם לביות חכורי וכלי, עם כבסים שכדם דר' מספל סיבי שכד סכי מופר רכם כל כמעביר על פידוסיו מעבירין לו פל כל פפתר: הנשף התוכל (ניב.) חם מרון שלם יהיה השתא חבורי ששתר היחסלל מביכם מל כמלכים:

רבר וולך ובא אמילו אלף מערום עד שיטול לו: אמור לאום להוות אבורי ולא יהפיים אלא הא נוח לדצות וקשה לכעום ובשעה שמבקש מצני החומא למאול מחז כלכ שלם וכנמש הפינה. האנילו הגוד לו התפא לו הרכה לא יקום ולא יפור הדוו הדכם של [9] ורק ישראל הלכם דובר אכל העובר בטרגים עדל לב אינן כן אלא ועכרתן שביח נמח. וכן הוא שומר על תבעתים לפי שא מהלו ולא נתפיים תבעתים לא מבנו ישראל הכח: "א החומא לחכידו וכת חבידו קורם שבקש מחילה מביא עשדה בני אדם ומעמד על קבוד ויאמר בפניתם תמאחי להי אלהי ישראל ולפלתי זה שבך רכך עשיה לו. ואם היה חייב לו מכון יחודה ליורשם לא ההו אדע לו יורשן יניתנו בבית דין ויתנות:

חבירו אלא ברברים צריך לפייםו ולפנין בו עד שיכחול לו.. לא רונה חבירו למחול לו מביא לו "שורה של

שלשה בני אדם טריעה ופתעק בו וטבקשן נוצו . לא נירצה להן כביא לו שנה ושלישה לא רצה מנות

והולך לי וות שלא כחל הוא החומא. [6] ואם יהיה

א כל אחד ואחר מבני האדם יש לו וכיות, ועונות . מי שוביותי יתירות על עונותיו צדיק . ומי שעונותיו יתירות עי זכיותיו רשע. מחצה למחצה בינוני . זכן המדינה אם וזיו זכיות כל יושביה מרובות על עונותיהן הרי זו צדמת

יצוש השפח מחרון כל לדיפון היד מהל שם נידושי, ב"ל (כל כש החה מוכד התפופה בפני בסברון לולופר (נונים הביד הפנים, חיים כן כי יוני הפנים היים מרכז בלכל נפוסרו לולופר בלכל ישוב שנים של מור שנור עליו, ופיקר דוד או בינאים [ר]:

העולם

להם משנה

כלו . זמם מחמר מלף אכני לן שיכול כמדימת שיכים חמה בדכם ולחם כמשם כי שלתר כך דכין את כל כשלם כלו וכתר כל כשלם חולין . וייל דאסי לן כמיסים כ כשולם חציו זכלי וחציו נדייב לו רולין כל פדינה ומדינה כפי מה שבים לם כים כשני סים ותרכם ומם כים ודכם כים מיום וכרשנים מכניים. פינ יינ דמסי משלם בדר שנוסי סוכיוסי ל ארופין מעוניפין ככל נווכל כמדינה שמוניים שרוכין מתכי שמיחים מדונין כים מלום. ולים מיב משי להרי לן שיקול כל כבילם כלי. היל דלה לן למדיסה שחונים וכלי ומנים חייב דלם למרים כב חבוד ממם כלפי חבוד בינו מכל משלי מרוכין שומחיו מוכיופיו כים מדכם חום זכופיו של שלם מרוכים משמטיו כים כולם ב ארם ששופו פונין וכל מיד פל מת וכל. מנס לה זכל מה מיסים כשי

ממסים וכמס למשים פקרים. ועוד קום ולמרים בבריים במף מ"ו דקודתין (רף ל"ב) כל פוכימיו מרוכין מעומחיו מריפון לי קושם כמי מפרף מם כ בחורם כלם וכל משפטר מודכין מיכיופר מפיכין לי דומם כפי שפיים לח כל במנה כלם וכשל כליכו מנים דוכר חוות נכלי מלחת ליכל וכרכת פירונים ולמוך כמבה יו. ומילה יכתים רבים נמם שלחר כלן מם נכנש נדעו לחבר קיסן כשכ"ר. מינה לוידי כלן בשיקל סמשי בשנת סיפור כמן שנילר לפון ולחד כמם ששקלן מידי כחים כמשו היחם משם דער כמסו בוקל כהבר נשנו פיסו פירי. היאן פיר ברי כמו לקון נג"ש כי שמוא ודיון משט לפיים וכי שמוא כש משט לביסו, י מצבו לכנמד, וכן וכם כס נברה זב קומו כה משון בנוסו שנובו ממומה קומר ננהם נהחם נוחף קומר נוחל רקום בנו ובים נוסמר כמה קומה פעו כב מומט להיים מים כוב חיים כממים מיכים רום נמור ורוצו בפנ"ם מחים בי מו סכר פנום מהן ע הים ופקרי לדיק בוכ בדין: ובודשנות כויו ככלב"ר דע מחי א של רנים ממר שמור שכנין דכך מה נושע דקלמר כים פיסה ממן וכום מד דמיחה רולה לומר שלם ימלמן ימיםם פנם שני הואר בחלמרים נסוף פרם כמלם הי מ"ם:) מם מספר ימין מפנה שני פר חודה ופרש"י שלי שנים שמסקים (מום כמסי לידבו ש"ב. ומפינו מדום לפיקס רולם לופר לרשמו שמש נשר שלון בפשם ליוים שיפיי במשים מנה עם ימים מנה מרכנים: וכן מדינה שמינוסים זכו". פנלמר ופסף פתו

ואם היו עונותיהם מרוכין הרי זו כשעה. וכן כל העולם כולו: ב *אדם שעונותיו מרובין על וכיותיו מיד הוא מת ברשעו שנאבר על רוב עונך. וכן פרינה שעונותיה 'פרובין פיד היא אוכדות שנאמר זעקת סדום תעמירה כי רבה ונו' . וכן כל

1 OF 100 . OC T. GO! GO !

ממכירו לל ינוק ממנו יוצר משלם מונדים ולם מנו מכים שברם, כני לדם ומעניתן של קנרו וכר ומובלר כל זה נדכני רבים: ואכן היה רבו הולך וכל וכרי. בם (רף פ"ו) רב כום פסיק מדרם קפים דרבי עייל וכו' לחם ר' הפינם וכו' לקטד רבי מפינם מול רב לענים כליכר מעלי זמם דכיפורי ולם פספיים וכיכי עניד ככי וכפער כ' יוסר צר סריכל כל כתבכקו מסר מחכירו דכו" ומערי כב שלרי. מסרל כע"י ו"ל רב עלרי כים של שלשה ורכים נורם רש מחר כלומר דר" פרום רש כיחה והקא שודור" חיים ביכי שביד ככי וכל לפר רכל כל כמעניר של פדוחיו וכי ללל כ' מנינל מלמל פול וכי כיון שיכסם רב מכמים לד ופותן פתר כמם סתמים פים כמם לממול בי קום כולון

וילן לגל אן בל למון ולמה מעי כלום ור'. שקר מכנרים לש מם שרבים בעור בול בל"ל, אן בל למון ולמה מעי כלום מער בול מונים כי מרום בליים מעול משיחה מונים משמשיו לדים ותי ששונהיו מרוכין מזכיוסיו כשע . ולח"כ ונין סמדינה כולה חם כלי. ששופים, מרוכין מוכיומים לו ודלי מורכם וכלרימים ודלי יולףם ממנה ושלים כמו ששש לבוזם דכלף מכולם לדים עם כשני. ולם ומולף זכיותים פרוכין מעומינים כים מישם, ומיך מהביכין מוסם הגל שבקב"ם נמרש מהרשעים תכל מסך ולחד לכדם. ותהר שים כל מיים וחדים לבדה החרץ ושקלן שנום חכותו כל כמדינים שכום כל כשלם ס'נ מם מול שנועים מרוכים מתופים לה מתכ כל מעלם פוני ולפיני כמדינה שוכיוסים מתוכין משמחים ולינם כיעלין מכם אלה כודיקים כלכד כנו פרףם בימי דור כמבול ששל מו ואם מושד וכיוחים מחנים משניםים מו של כו כשלם כל ומצי החדיה ששעקיכם מודנים שכיותית כם מנים וסקנ"ם פרע מן הדשנים בלנד. חם

לתר דבים ול מחם פלסר בקורבין (דף מ') לביך פירלם לדם כלום כלים כלים חייב

וסגד אבר וכו' ולח כל כשלם וכו' עבר פנירה מחם כו' מפספ משקרן לח כל פשלם

אפרים

סימו תרו

ממה

140

נ' אנשים זיפייסנו ככל פעם בסין ריצוי אחר, ואם אינו מהפיים כנ' פעסים שוב אינו וקוק לו רק יפח עמו יו"ר אנשים ויעמירם לפניו ויאמר לפניהם שביקש ממנו מחילה והוא אינו רוצה למחול ומה לו לעשות עוד ואם רוצה לפייםו יותר טני פעמים רשאי אם אין שם בזיון תורה ואם הוא (ו) רבו צריך לילך אצלו כמה פעמים ער שיהפיים:

ב המבקש בחילה מחבירו צריך (ו) לפרש מה שחמא לחבירו ועיו מבקש טחילה . ואם יירע שחבירו כתבייש מזה כשפרם החמא אזי לא ימרם אותו, ומי שהיא מבקס מחילה מרבים בכלל אינו יוצא אם יורע שעשה לאיוה יחור בפרם:

ב אם זה שחצא לחבירו אינו מהעורר לילך לזה לבקש בחילה יש לו להאים העלוב להמציא עצמו אצל אותו שחמא לנקש ממנו מחילה:

ד המוחל לא יהא (ח) אבורי מלכתול אם לא שפתירא שיגיע לו (פו) איזה דעה כשיפחאל או שמתכוין לפוכת המכקש ממנו מחילה. ומי שאינו מעכיר שנאה ביום הכפירים אין הפלהו נשמעה ואם א' הוציא שם רע על חברו (י) א"צ למדול לו כי שטא יש פי

והענין פוריך ליקח עמו יו"ד אנשים הטעם אכזריות הוא ממדת ששו שעליו נאמר ושברתו שמרה לנלח אבל דרכן של ישראל כות כדי שלת יחשדהו הבריות שלת רלה לסיום השה לכעום ונח לרלות. ולכן כייו להכניע חים לפני חבירו לבקש מחש מחילה שביקש ממנו פעם א' ושני' ויודע שמאא כיון שפירסם די לו כי הוא עשה את שלו שב מחטאו וניחם מרשתו ימחול לו. וכל והעביר על מדותיו. לבוש. -- ומש"כ שלדיך בממכר למחול כר"ז משובם וכום חכמים שיעמיד היו"ר האנשים לפניו כ"ה במהרי"ל כותה הימנו. הפוסקים בתו"מ סי' מכ"ב ובחניא וכא"ר שלרוך שישמדם לפניו ישיי"ם: סית עיי"ש, ותרויל כשתתה מרחם על חבריך (ו) רבו. ואפי אינו רבו מובהק רק ששמע יש לך מרחמים ואם אינך מרחם על הבריך ממט דכרי תורה. מג'א וסיפ: (ז) לפרש. אין מרחמים עליך. (הובא במרדכי ובד"מ): ואם יש לחבירו בידו ממון שיש לו חביעה (מ) איזה רעה. כי או אין לריך שימחול עליהם יודיענו אעפ"י שחבירו לא ידע מזה כי חייו קודמין לחיי חכרו. מג'א וא"ר. כלל. ועכ'ם יסדר לפני הרב ומו"ן הענין ומכל מקום ראוי לכל אדם למחול אף לתי בשלימות ובאמת וכלא שקר דאליכ אינו שחיל לחתול וכל המעביר על מדוחיו מעביריו אלא כגונב דעת העליון וישאל היאך ינהג. לו על פשעיו. פרח"ג "). ולכל כפחום כללו של דבר כל דבר שבמחון לא יסמור לרוך להסיר השנאה מלכו אחרי שביהש על הוראמו כי הילה"ר יש לו היתרים הרבה בחמת ממנו מחילה ומה לו עוד לעשוח. כ"א ישאל להרב שיורה לו הדרד עפ"י דרכי מיב: (י) איצ. ועל כן לריך שירבה עליו התורם כדי שלא ישאר בידו חמון של חבירו ריעים אפי' אלם פעמים (ובם' ישוע"ק פסק בעול. אחרונים: (ח) אכזרי. כי מדת

מין מוכר כבדול החידיה זיל נבי דיל על ענין מעניר על מדותיו ודיל ומלכך שבם ספשוע דהקב"ם דן חת פאדם פפ"י מדותיו . שוד חפשר (פרש כמה ששמפתי מהרב כפל חובית הקי כי כום פוכדת דפשיר חבר חקיף אול כח"ח ה' וכדב כריל המר לכח"ח שימחול לכשיר ויכשם שלום וכשיני כח"ח כי חיכף מחל למעשיר ישום דפרי בווכיק דחקתים של ישראל מכנידין גדפרי דשכינתה ח"ו ואם לה יכרי מוחל יכרי נחשב פון לפשיר יפיי לפר כביי לשכינה ולכן חיכם מחל לו כי כום חין לפר חיו לשכינה פחמת שותו שון וכנחכו לכרב דל. ובחות שכוח כטיף גדול ופיקר לירים. וחפשר שוהו ספס סגולת מעכיר על מדותיו כי ככיי מעכיר כעון שלא יברי לער לביינה ית"פ דרתו מעכורין לו על סשמיו דכיון שמות גורם נחת דות לשכינה פת"י מדותיו מעבירין לו פל כל פכשיו שלה יהי למר לשריכה חדי חסיכה שנותיו חהו מדה כנגד מדה ודוים היפר עביל. וצ' בספרים דפנין מעביר של מדוחיו כה מפאם בנוה כי ש"י שמחשב ה"ם לחין ואפם במילה מעביר של מדוחיו. אם כפל ארץ מיים של חסלים (מושור קפו) דאף אם נגור מיחם פליו אי פל ככיו רחיל היי של ידי פעב נתנפום שבוירה. נס כ' שם שווכה מ"י שנום למחילת שומת מייש. וכי עוד כרכ בגדול החיר"ה ו"ל כפחדי יובף תכילות של תכלים (מומור כי) שכים כי חרחם שמיך ששםם חלכשותיך ירח ושכנים חשר כאנת סב חווב כי תוכינו ונר. כי כא ללמוד שילמוד אדם קרית מכקנים כי פל שמישם פירח ברכב לכאתים לישני דפדם ועל החת כמם וכפס שישכיל כהדם לפיום הת הבירו הם העם לו בחיום דכר בודם יוב"ב כדי שלה יפ" נו שים הפרוג ודבר כתפכב לתשוכה ביוהכ"ם. והמשכיל יכין:

עמא פרק ת'

מוסר

אפשר להיות מהרה לחצאיו.

שם: את זו דרש ראב"ע: מכל חמאתיכם לפני ד' תמהרו (ויקרא מ"ז), עכירות שבין אדם למקום יוהכ"פ מכפר, עבירות שבין אדם לחבירו איז יוהכ"פ מכפר עד שירצה את חבירו.

והנה הובא בספר "חות יאיר" דמה שאמרו שאין יוהכ"פ מכפר על עכירות שביו ארם לחבירו, זהו שאם יש עבירה בינו לבין חבירו אין יוהכ"פ סכפר כלל ואפילו לעבירות שבינו למסום.

והנה לפי הדברים האלן נראה לנו לומר הטעם בזה כן. דהנה אמרו בכ"ב צ"ג: המוכר פירות לחבירו הרי זה מקבל עליו רובע טינופת לסאה, ואיתא על זה שם בגמ': אמר רב הונא אם בא לנפות מנפה את כולן. -- היינו אם היה יותר מרובע טינופת לסאה והמוכר צריד: לנפות אז מחוייב הוא לנפות שלא ישאר כלום מהמנופת ולא יאמר שאפשר 15 להשאיר רובע טינופת בהפירות, והנה כמו כן באמת גם אחרי יוהכ"פ ישאר איוה רושם מהחמאים שחמא האדם נגד המקום, ולכן בשעה שלא רצה את הבירו ועוד ישאר עליו העבירות שבין אדם לחבירו, והקכ"ה יכא עליו להפרע ממנו על אלו העבירות, אז הוא מנפה את כולן ותובע ממנו גם על אלו העבירות שבין אדם למקום, אבל אם רצה את חבירו ולא נשאר עליו כי אם העכירות שבין אדם למקום או יוהכ"ם מכפר עליו. ואפשר דלכך נאמר (ירמיה י"ז): מקוה ישראל ד', ואמרו להלן במשנה מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל. - זהו לומר רכמו שבמקוה מצינו שפי שלא מכל את כל נופו אין מבילתו עולה לו. כמו כז אם האדם אינו מרצה את חבירו במה שחמא כנגדו, הרי זה דומה כמו שנשאר בו איזה מקום שלא מבל אותו.

Prayer recited every night before going to sleep, based on Kabbalistic Tradition

ואז איז טבילתו עולה לו גם כנגד שאר העבירות שיוהכ"פ מכפר עליהם. משום שאי

אן קריאת שמע על המטה **½**-

רבונו של עולם הַרֵינִי מוחַל לְכַל מִי שַהְכִעִים וְהַקְנִיט אוֹתִי, אוֹ שֶׁחָטָא בּנגְדִי — בֵּין בְּגוּפִי, בֵּין בְּמָמוֹנִי, בֵּין בִּכְבוֹדִי, בֵּין בְּכָל אֲשֶׁר לִי; בֵּין בָּאוֹנֵס, בֵּין בִּרַצוֹן, בֵּין בִּשוֹנֵג, בֵּין בְּמֵזִיר; בֵּין בְּרַבּוּר, בַּין בְּמַעֲשֶׂה, בֵּין בְּמַחֲשָׁבָה, בֵּין בָּהִרְהוּר; בֵּין בָּגָלְגוּל זֶה, בֵּין בְּגַלְגוּל אַחַר • – לְבָל בַּר יִשְּׂרָאֵל, וְלֹא יֵעָנֵשׁ שוּם אָדָם בְּסָבָּתִי. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֵיךְ יהוה אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי, שֶׁלֹא אָדֱטָא עוד, וְלֹא אָדֶווֹר בָּהֶם, וְלֹא אָשוּב עוֹד לְהַכְּעִיםֶךְ, וְלֹא אָדֶשֶׂה הָרַע בְּעֵינְיך. וּמַה שֶּׁחָטֱאתִי לְפָנֵיך מְחוּק בְּרַחֲמֶיך הָרַבִּים, אַבָּל לא עַל יְדֵי יִפוּרִים וחליים רעים. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניר, יהוה צורי וגאלי.1

R' Yaacov Ibn Haviv; quoted in Kaf Hachayim 606:11

Chavos Yair. Yefeh Lev quoted in Kaf Hachayim 606;3

כף החיים

ממר ני וספר כי בכנה ובחחרונים כה יפוש: א) בטר אי, מבירות שבין אדם לחבירו אין יוסיכ מכפר וכוי כדלמריכן בשוף מסי יומת (דף פיס עיב) מכל ממחמוכם לפני כי חמכרו עצירות שבין אדם למקום יוסיכ מכפר שבירות שבין ארם לחבירו אין יוסיכ מכפר

מר שירלה חח חבירו: שבירום שבין חדם לחבירו וכוי כחב מוסרים נרמיותו שעבירה שבה חום לחבירו שים בה חלה למחום כנון אם ביוסו בדברים בעבר אואסבח לרעך כמוך וכיולה כל זמן שלה כרנה הה חבירו הפי מה שביו אדם נמקום איני מכפר, פריח. ברכיי אוי א:

באט לחבירו פו מבירו אין מו שלחבירו באיני לחבירו באיני לחבירו פו מיני לחבירו באיני לחבירו פו אין עבירות שבינו למקום חינו מחכפר וחסתכים אַמַחניי ואָני אַימר לאַ ניחא לים למרייהו בהכי, ברכ"י שם. מישו פיסיל חים חוי ח כחב כסם כמם סוי דכל זמן שלח כרלה חח תצירו חפיי מכ שנין חרם למקום חינו מכפר ישים ואני כתבחי בעניי בסס"ק טדות ביעקב דרום כ" לפבח השוי דהם לה ביהש מחילה מחבירו הה חשר חשה לי ים לחום למסדך לחמרנ שליו ביוסיכ לחמר זה לח חיכפה טים מעבירות שברו לם ביחש מחילה מחבירו ולמה חחם כביכול ממחול לו ימו"ם:

ר) מני שבא על אשת אים יש מום שני חלקי עכור: חלק ח ביכו לבין המקים שעבר עבירם חמורה וכום מושיל חשוי ויוס"כ מכל ים כום מיב מבירות בכיו מדם לחבירו שברי גורם לו לחבור חבתו עליו שחין חבוי ויוביב מופיל עד שפיישו. נוציו היא סא"ה פיי ליה. דויה אני אי : ה הבא על הפנויה אם ברצינה עבירות שבין אדם לעקים מיקרי ואם באינם או שבא עליה בשעח פיליפה.

(כל כשעם שמתעלסת) עבירות שבין חדם לחבירו עיתרי וצריך לפרס כחמת, מוכרי"ק שורש קכים, סריח. חיר מר אי וביינו אם אינם כדם דאם לא כן בביג איכא כמי בין אדם למהום דחייב כרח, ועיק ביויד ססיי קפים בכנה ובספו" כריבים כיי חכיב שכתב דחין לכ לפטים למבול דבססחלת ממנס סיסור המור סנרם חגם לידי זעות שהום חיסור קל ישרם ושול פיק בחשו מסרים מיכן שיי לים שכחב סבח על כפנוים דרך זנות וכית נדולם שבגיע זמנה לראות ובם למשוח חשוי לריך למשוח חשוי כבומל נדם חם לח שידום לו שמכלה בודאי יפוים והביד הכאה"מ שם:

אן יום"כ מכפר עד שיפייסט, ובשעת מחילה לריך לפרע החמה שחפה לחבירו. בית. והם

לח לי לים כים ספרי כין לחי לי ממים לחי בי מיב לחיני: לו לוום. אין יוס"ל מלפר על שיפייסט, מו סגול ואונאם וכל דבר סניגע בממון. חים כלל קמיד פוי כי

מיב אוי אי ואמפיי שפילם לו מה שהוא חייב לו אינו מחכפר עד שיחודה וישוב מלעשים כזה לעולה, הרמבים פים מסי חפרי כי חי ושם בפיב כי מי כתב חעפייו שכחזיר ני ממון בסוח חייב לו לריך לרליחו ולשתיל ממנו בימחול לו וכחבוי משים לערו כמיש כנמי (בכיק ליב שית) ובחבוי שחילה שמוחל שיי מ"ח נסחפק בחוכחת ממון דלח ידע סכנול ולח סים לו לפר כי לריך פיום עיים ולעיד זולת לפר מם שהם בירו מפון חבירו לריך פיום דמיחת בירושלתי (בית סיה) המבעל כיסו של הבירו יש לו עליו חרמומה יעו"ם, סים, פחים מוי מי:

ים להצירו בידו ממון שים לו הביעם פלוכם יודיענו אפסיי שחבירו לא ידע מזה כלל ומכים יסור לפני כרב ומו"ן הפנין בשלימות ובאמת בלא בתר דחליכ חינו חלח כנוכב דעם פליון ויפחל ביחד יוכב, כלנו שד כל דנר שנפמון לא יסמור פל הוראחו כי הילהיר וש לו בחירים ברבם כיא ישאל למרץ שוורם לו בדרך מים דרבי סחורם כדי שלם ישתר בידו ממון חבירו כעול מים שם לור וי מיב שם:

מו שם ואסר לא הקנופו אלא בדברים וכוי דגש בום מבר מל למו דמוי דכתיב ולמ חוכו פים פח

שמיחו ואזיל באונאה דברים ככחוב מדבר, ועוד אויל גדולם אוכאח דברים יוחר מאוכאת ממון בזם ניתן לסיסבון חם לם טחן לסישבין חם בגופו חם בממונו:

יי) מום, לריך לפייבו, ואל יאמר היום או . למהר אפייםט אלא בעיוהייכ ישייסנו ולא ישבור משאייכ בשאר ימוח ספנם פאמים שראוי לכל אדם לפיים חיכף למי שפשע

כנגדו מימ יכול הום להנים הענין ליום חחר. ביה מערו. כייו לווי פי מעיל לווי לוי מיב לווי לוי: יא) עום. ערך לפיישו. מנכנ של שעים פוא מה שנופנין

בזמניט זה כי יחטה חים לחים והחניטו בדברים בכנם אמלפי ביניהם לחווך השלים ואין זה כוונח שמואל אלא שסטולב ילך משומו לפני כטלוב ויאמר לו סלמחו מסכייון מניב נסי מין ומקב וככיד מסים סיי תחמ"ח. ב״ח. שפנסיג בסנסים חוי די פו"ם חוי בי חיר אוי אי מיהו הפריח כחב על דברי מטריו זי חביב הכןי דאין דבריו מוכרחים יעוש וכיכ סמעיא עם דאם קשם עליו לילך בפלמו תחלה פו שיודע שיותר קרוב הפיום פיי חים מבירו מחביים בום לא יפרום אותו. מיא רים ססיי איר אמלטי שיחווך ביניבס יכול למשוח שיי אמלטי מכיל.

22

פרק שמיני

72

פון משמם אפילו שני שבישראל וכיר. ר"מ כיל בין מכובר בין דווי פולן כלל ורומה כמי שהוא מחוסר מחיכה וכלומר לסני שקימי הועת. גר סצוח שיין לריני קנשים כללו ואין כלכה ככ"ע: כן לי זמן ונמן וממושבי ראש למדת רין זה דמדיבי סיחי יחריב כשה חובעו וכיא ט דלנסת דלא חסריה ממוכא יהבינן ליה זמן כ"ד אכל למקין משיבו אים יודע: אכא קוא דששית. אני הוא שפשיתי ברברי בלא מו ביים החברים ממוכא לא יכנים זמן: שימרם. המסין וארב לב שד שרבתי דבתביעה של פי פרים סיפה אבל אינון רסיפי שלמרכי

הודה אור לפניכם חמרין כן דמיירי בכעדים

פיו מעידין מליו שום פלוני מרג שור פלוני לובל לא מינ יודעיו של מי הות וחת"ב כח זה וחמר שורי הות זה שהרנת והלה תומר איר יודע חייב שהרי יש ערים שהעידו שעכ"ע הרג ליוה עור : הלכהו מתני מים

טחן לו. דמי כשחו חינו נמחל לו לערו שדוחג על עם שביישו: פד שיבהש ממט. ויפייפו: שנחמר ומחה כשב חשם החים כי נכיח הוח. ויססלל בעדך בין בים פי וחים לריך חסם שתפייםו בדכרים כיל סיתפלל בעדך ואז וחיה: שנאמר (מודח בינד ויתפלל אברהם אל האלהים, מלח נחפיים וייד והמפלל מכורו : גבל מני. ביניספחת פים:

ונמן לך רחמים ורחמך והרפך. דכפל דברים הן והלכך דרים לה הכי ונמן לך רחמים בה זה פים שימן בלבך מדם הרחמים על אחרים וחו ורחמך וסימן זה יכח בידך ומים לה הכח לרחיה שלא יהא אבורי ואפילי עד זה שכרע לך וחפה לפכיך הם הוה (מוספה מפיים מסך לריך בחרחם וששונקביו) וסמחול לו : ישור של חנשים . במענה אליהוא ולשיל מנים כחיב שם זב כים ישתר אל אלום וירנהו וגו' וישב

דוא אומר יונתן לדומים מכנים שמש. ואם לאנום היה כפי לרותו של זה ויפיים וחם לח קיבל ממנו ישור כל חנשים יחו פרם ארישיה דקרא דלעיל יעתר אל חלוה ויכובו ויסדם נפשו מיצור

בשחת. ומיסו כחור תרחה. שלכיך זה ביקבל שיום וימחול לו כשלת הולית שליו שם רע וכר: אין לו ממילה שולמים. ואין לריך שימחול לי:

בשבונים במשב שו ושל ומימות שור מוג יודל א ויל כשם דייו ועני מירון או לי מוג יודל א ויל שו ושל ומימות שור מוג יודל א ויל כש דייו ועני מירון או לי מוג יודל א ויל כש דייו על מירון או או מירון או או מירון או או מירון מירון או מירון או מירון מירון או מירון מירון מירון או מירון מירון מירון מירון או מירון מירון מירון או מירון או מירון או מירון מירון איינון מירון או מירון מיירון מירון מירון מיירון מיירון מיירון מיירון מיירון מיירון מיירון

אפילו עני שבישראל רואין אותן כאילו דן כני תורין שירדו מנכסיתן שתן כני אברדם יצחק ויעקב מעשה כאחר שפרע ראשה של אשת ובאת לפני רבי עקיבה וחייבו ליתן לת ארבע טאות זוו. אסר לו רבי תן לי זמן ונתן לו שיטרה עוטרה על פתח חצירה שיבר את הפך כפניה וכו כאימר שמן נילת את ראשה והיתה ממפחת ומנחת על ראשת והעטיד לה עדים וכא לפני הבי עקיכת ואטר לו רכי לוו אני נותן ארבע מאות זוו אטר לו לא אמרת כלום שהדעבל כעצמו אעים שאינו רשאי פמור ואחרים שחבלו בו חייבין הקוצץ את נמיעתו י ואעים שאינו רשאי פכור ' אתרים שקצמו נפושותיו חייבין: נכז' "תני רב קרני לבעיפה אתה לרכובה שלשה לסקלונקית חמש עשרה. חד אמר כשם ריש לקיש "המבייש את הזקן נותן לו דמי בושתו משלם. חר בר נש איפשד לרכי יודה כר חנינה אתא עובדא קוטי דיש לקיש וקנמיה י לישרא דרהב. הקק ורעיע בו הרוק. עד היכן הגיע בו הרוק עד נופו עד כליו. אלא רקק ולא הגיע בו הרוק מרני. "א"ר יוסי הרא אמרה המבייש את חבירו בדברים ? פמור. תני רבי אבהו קומי רבי יוחנן הרנתה שורי מצצתה נמיעותי והלה אוסר איני יודע חייב. אבר ליה הן תניתה איליו

דשעית ואינון דמרון כן "מעידין אנו איש פלוני שהרנ שור פלוני והלח אומר איני יורע חייב: הלכה ז בותניי אעים שווא נותן מ אינו נטחל לו עד שיבקש

למקרילות למקבילות, אמר ליה אנא הוא

ממנו שנאמר "ועותה חשב אשת האישכי נביא הואמשלחנים ליקתו. הכווכ חם למקים מבון שנאמר יונחה חשב אשת האיש כי נביא האישה בי מל ממו שמר אל מנום וירכם ובציין שלא ירא הכוחל אכורי שנאמר "ייתפלל כ" מו ממו שמר אל מנום וירכם שרחים של השלבות וני ולא יהור כי וורה אישר אברהם אל האלהים ונו': נמן "תני ר' יוורה אימר משום רכן נטליאל חרי רחמים ונוי. "סיכון זה יהא בידך כל י זכון שאת " מעות ויכל לתעם לוקצ ישוכ ל שמ פת כב רחמן המקום מרחם עליך אינך מרחם אין המקום מרחם לך. "רב אמר אדם שמרח לחבירו וביקש מרחם לך. "רב אמר אדם שמרח לחבירו וביקש ימבה קוום ומי: וחם מפס ממנו ולא קיבלו י יששה שורח בנו אדם וישיימנו המה כן מס לחינ כמן, נסרים דכתיב ישור על אנשים וני', ואם עשה כן מה חינל מס לחינ כמן, נסרים בתיב תבן "פדה נמשו מעבור בשתה ונר, אדם "נה דרת ישור על הגוים: מדם אינו הדא הדובר שלא והניא לו שם דוו האבלי נסגו מעמר כנומם, ווס קחי ייסה הרא התיטר שלא התיא לו שם רעי אכל תערא לו שם רע און לו מדילה שלפיה:

מל בית בפות חילין. מהיכן ולפני מי למדת בשנים כמו בפרק מותין אלו בבכורות המקבן ופראשו פוקש פחומה ראשו הרבילו אלו למקכם שבולם לחין וכן בעודם מאחריו או מאינו בולם מאחרו בריו ניסה

מראה הפנים

רוצרון במשרים לה אות היום היום לה בא המין החור לה בין האותר להיום במשרים בין האותר לה בין האותר להיים האותר להיים

פיינו סים שרחה חוסה שוחדם של פחח חלירה : וכו כחיסר שמן, שלח בשונים כיח היה כו חצה פתן שישור הקטי בחיםר: והיתה ממפחת. בידם נשיי פינ חת השתן ומנחת ידה לפוך מל שמונים המוכה: לנו חני טקן די חחות פריג וורדים פריג וורדים פריג וורדים פריג וורדים פריג וורדים פריג בעומה לגלות רחשה וחרותה היל שחינה מקפרת על הכפת: י פידי של לע"ם פחיני מקפום של הכפת: פודי היא לע"ם פחיני רעליי. דחסור הוא ס'תק סליון ללעורי נפביה: אב"פ שאינו ניו במי לקטן נמישוחיו דחיכה פי מי מים לקיבה ל צים פים משום כל משמים: פמור. דלא היב משמים שייך ביה לד חיוב מה שחים שייך ביה לד חיוב מה שחוש בם פין לשלמו אחרים שמשו כן חייבין : מנה פיל גמים לבשים להכאה שבושם כו ברגליו: אחם, סלם שסיפירד בחרכבותיו לתבירו שלש מלשים : בר נמי פינ למקלונקת . מלשין פקילם הוא ו מיי פיב שמוקלו באכנים ועמרו בעפר מחשינם כים ורצ"י ו"ל כם' המניח דף כ"ו פר תרו פיל ע"ב נכי הלו דלמרו התם ם לרכובה שלש ולכמישה המש משים ולסטקרם יינ וכן הוא ג'י הרי"ף ו"ל ככח לסטוקרה פי סטוקרת אוכף של חמור שהכהו בו: תר. מדרכע אמר בשם ר"ל: המכיים אח הזקן. מלמיר חכם: משלם. כלומר שטהן לי דמי טשחו בשלם לפי כנודו ולה דמי לבשח

של שארי אנשים וכמד דמסיק רושלים דהרי ליסרח דדהב ונרסי' להחי ילנדקס המן פר, פר נגלי בפיד דכתונות הלכה מ' : פד נ"ם כי נים מר כליו . או כנים לנופו מים מולים או אפר מד בנדיו: ולא הגים כן בנו חו תשי עד בגדיו זכח הגים ליהושי וליע בו ברוק. כלל חלת עבר חבעד בייף חביו חבו יולם מיבונית ויחולם: בפנק המנים פניו מהו . ולח חיפשימת ולקולה: פינה כצו הדת אמרה המביים את חבירו מבר בשלח הצים החום הבים השלח הצים

שלמה

בבא קמא שרם שמיני

ים של

סכץ פליו ואור ארון ולבלתך. דש שכל רנותים שין כום שתחבים ידו על סבידו כסרי רשם. ופסול למדום ולמטעה עד משפח השנה ספיכרת לרגים. ואף על פי שלא הכסו. כיש זה שחתם ענחם והרים מנחסו עליו וכלם לדותרובסכין ומם סים בעקיעים סים חלקם מיםי עביל. וכמג המדוכי בשם כח"ם דים לקרומו רפע ומסול למחת סכמדה נסבע ומעל עד שישוב מרסש רקבל סדין. והכל לפי לאים עיני סדין, ודין סתובים ימו על חבירו שנחכי רשע לף שלא הכש סמלי בפולן די מימום. ודין כידוי על סכלי בלפ הפכת. כנון מנופס דיכודי שהיו עלמוחיו מנולגלים בארון. אכתיב בפרק קת' דמטח תר שמחויב למודות בכבים על מעמיו גם פס מחומו:

דין המבקש רחמים או מיפר דין נענש תחילה ולופר על אחתי ברוד תודה מיד:

סד כל המצקש החמים על סבירו וסוח לדיך לחוחו דבל היח לשומ מתיכה. של וימשלל אבנחם אל כאלמים ויכשי אלהים אם אביתלד את אשמי ואמשוחיו. וכחיב וה' מקד אח שכם כאשר אמל ונרי. אינ מהכי דכתיב והי שב את שנות איזב בהתפלנו בעד דעהו ומסחי עעמי יכחה מי שמחתפש וחביכו חועכ לו משים שיחמר בחמים בכוך חסים. ואחיב יחשלל לישועחך קריחי כי. וכל המוסר דן על מביכו שלועת עליו לפורים הות כענש מחילה. שכי וחאור שכם החקי עליך וכתיב רב' אבכהם לסשר לשכה ולבטתח. וה'ת דאים ניה דיד בחרכני ופירשו התוי דביתי שרה חוח ב"ד של שם קיים:

דין שיכול לילך בעשיג אם חבירו מסרב לעמור בדי וצרך רשות משובי העיר:

מה מנא עו מת דאמרי תיכוד תם הקרי לחנירך נסוכית ומים מושיבך. הפל כוחל עלים ופרי ביח. כלומל דרכו בירים ריפיל ברשעו דבתיב יען עוהדחיך ולא מהדם מסומאחך לא חשהדי שוד, פכק רב פלטאי זיל כאובן שיש לו חביעהעל שמשון וחקרב לבא עמו לדין שרשתי להכיח לערכרות של גוים ברי להוכי את שלי וותחת ידו וכן הביתו הכח"ם וכחמי חייכי שלקת כשות מטובי העיכ. חבלבלת רשים אפילו לפ הלך נפשיב רק כדי לכוף אומו לד"י ראדי לכשותו על השחוד. כמו ששבוק מוסרים בערק סנוזל בתר', חיל כתב רבי מחדר הדל וששחלתם על אורות רבי אשרים שחלך בערכאות של גוים. וקבל עליו כצי יוחל לחכריתו שיעשה לו דין יהידים. זוותיך כך קבל לבי יואל על כבי אפרים והפסידו ממין במסילמי. ככאם לי דיפה דכהם ויפה זכיחם ויפה חיבתם חתה פלוניובית דיכף. וכהי בכבי לפרסלם מוב משה בעמו. וכחד למתוח חומיעל הממודה כי הלך בערכחותשלטים חשלה להכריחשכנבדו. ואף על פי שלא הכריעי אלא לדמ יהודת. לא היה לי לעשות דברוה אלא ארכל שיתהלי איעל שינדולים שבמלטים. ויקבל עליו את הדין ללקימאו ימן ממון מכללפי מה שהוי אדם. כאשר ישימושליו כניתינו שבמלכות כרי. עוד פסק מהר'סבחשינות מיימוני על אחדשולה לחשום חבירו ולכושו ולהכרים לחששעו. וחחיך כך שלא רלה להרח להם לחיפשו הכי חיתי והתנו חיתו ודן עליו כל דין דולח כה. וכל זם מחתם שהלך בערכאות של נוים בלי רשות ב"ר. ולא פיד אשיני בתג לו בשביר שיכולי לדון עווו בכל ביח דין שיכלה בין בדון ישראל בין בעוכראים של גרים, ווכל מקום כאו כל כנוכים שילך לפר ערכאות של גוים בלא רשוח ב"ד ואפיכו שרהם ערולים. עכל מחום מחיכו ליח למלוח שלא יחבענו בעוכאות של גרים אלא בד". ואי לא ליים משמחים ליה ולא מועיל כא זכתב בפתר אלא צנברי אלים שאיכו ליים לדין. ואין כם בידם לכוף אותו לדין או יש ני כשות לדון אפילו בערכאות כל גרם ככא רשות דייכי או בובי חצר, דלמכיין זה לבד מועיל- ומיכו שובר על דברי הוכה ואשים לא כמב בשנה אש"ח מוחר היכי דאיכי אלם דק שלריך ליציול דשים מקידם, ומלחתי במרדכי פרק מרובה בשם כיי דקיל כמו שטחכים בהרשמות שיש לו לדון בכל ב"ד שירלה בין בד" בין בדיכי למוח' זמד איכם אלם האל ואים יכיל לבוסו בד"י מותר לכוסו בדיר אומום העולם והא דאוור בפרק החורש לפניחם ולא לפני נוים. היימ הד שיכול להכריתו בדין ישראל. אמנם מלאתי בשם רי מאיד דאין שתר לככנים בידי גרם. חלח חם כן ימיכו ביד חו כחשי הקסל, וכן כתב בתייחור בסנפורין שחם לח כולם לבה לביד, ניעל רשוח מניד ומלול בדיכי גרים מבעל דים עכיל, ולפי דעמי נכחם שמהרים לח עלה על דעמו לחלום על ד". כי מאמר שהחוה כך בשטר ונתן נו דשות לחן בערכלות של נרס. סשיםי דלעכין זה מועיל שחין לריך ליטול ושת ולא מום בווחנה על מה שכחב בחורה. אלא שמיקר קלח התקנם שנהנו בבתי דינים שבישכחל שלח לדה בשניסם חנה נ"י רשות חם כן היכי שמחנח בשמר פשיםי שמהכיי. וכן מה שכחב המיימולי שלרך כשים ביד. לא איירי אלא כשלא כחרב בשער, וכן ינאה לחדיי מחשתם הכחים שהציי העריב קימן קיה. חיל וכיולי בזה דנהי כבל על עם שנהנו לכמה נשערות בין בדיר ישראל בין בדיר אומות. ואותםי הלילה ותם שיחי רשות למליה לתנוע אותו בדיר האומות. אשי שניהם עותדים בפרים ואמר לוה לתנום שיהבעני בדיני סאומות אם יכלם. מחים לים שלא יתבעם ואי לא ליים משמחיק. והא דכתנידי

פלוכי שניכם את אשתי ולא כתן לה כתובתי כר. וכן כהיג כדאיתי סמם. אלוני כל שצמ' אמדיכי לפי הסיוק ולא כפי כך חסיב. שינ כל מנ קשק אם משמלם קפק אינו משמלם. הילכך לרים לשם כפי מם שמים שום למכיכ. ואם איכו ידוע. כמה סים ממנג על מה שמודה שוושון שפיעדו וופלס ועל השחלר ישבע ופסור. דחם ספו מדכת כנול במסור שישבע סרחק על הזיקו או לא כשאר במיק"ו. וקשק מחוב. לתולא והמעיה. וקיו בכדון זה דאין צו דין מסיל. אבל אם מודה במקלם יעל המחיר חמר חים יודע. מחוך שחים יכול לישבע משלם ואם אמר כאובן לשמעון כל מה שמשהבשלך העשה בשלי והמיבהים לשרים. והלך שמשון ומחל כל רסיב חייב לשלסחלתי של דאינן. דלא השלישו ראובן אלא לשובחי לחתן דבר כדי להידל שידם ולא למחול לבוי. והיכח שכפר כחובן וחתר שלח מחל לו ישבע רשבור. ועית תחוב לעירות עם הגוי גם כן בעבור חלקו של כחיבן, דלא גינע מהשכח אבירה כן משק מהריש. וכן השלים ששרני אח השעוב. וים עדים נדכר בעדיין לא נפנע סחיב. ואני למלום אח ליח לי לשוכח: אינו כאמן אפימי בעינו המארחי לך. דעינו בעקום עדים סיא דאכן סהדי דאין אדם ניתן נשות לשכוף שמכי. והשליש ווחיב לשלם לי הדקו כדלעיל. ורנון מכלים חים חלם פוח ובלם שניב לח יכול למולים מחם חונו. והץ אם גוי הוא. אבל היכא שעשן השלים פרוע הוא עיב שכפחד. כחון בורגו דהחומי לך. חפינו הפקיד נו בעדים. דהמפקיד חלל חבימו בעדים אין לריך להחזיר לו בעדים. וכללא דווילתא כל ווידי דלחו חובח' מוח חיכו כחתו במיצו. חבל במידי דחוכחה כחתן במיגו בדפיי. וסיכל דליכל מינו לאו כל מיניי למסבור עלונו מלחר שמודם שהציקי. ואינו דומה לשיכי הרגם כוי דנאמן אף בלא מינו. שאני התם דעועד לכן ועדים יותר מחורתי. זלפעמרי במידי דחורתי חפילו בלח מינו כחמן. כדמיחת בשרק חים נכי לת סבף חיכש דנדיל דיקלת דמברים כו":

רין בל תשחות עץ שעושה פורות כוי:

מה אמר דב דיקוא שכיא עושה קבשיכות בשנה. אקיר לקולט לבניין ומום בל העמים. וסמם דקל החלמוד הוא של הוורים. וכן מ" הרוצים. ואסמילו של דם שמים חשוב. אמי חיון עושם לקרביש"

חקב אפיר לקיללי. וכל אינן לשי חשיבתר ונסן דעען כל שפיא אקיר למוללה כך שיי הנאיש. הכל הרמבים לא חזכיר גשן בסשרה אבל דברי הכחים ווילהה דמסחבכה כיח. דהה נפנים היכם חשיבים לבניין כלל. ואם האינן מעילה בדנים לבניין יותרממה שעישה שירות מותר לקוללי. היחר חדם בדבר זם שלח יקין חילן השסח פירות בלח הגיע אוכו לקק. דאמר רי הכיכא לא מח שיבחא ברי אלא דקן מאינהי בלא זמר. אבל אינן סכק מותר נקין אומאפילו בנאמנו. ואם הדקלים שימדים בחוך הבסבים רונקים מהם וחכמישי לוחן חותל לקין הדקלים בעבור הנסנים שחן חשובים ביוחר. ועוד חבחיב מוה בשלח כח יחשיר קיתן כד:

דין אעים ששילם דמי בשתו. צדיך לבקש ממני מהילת והמוהל לא יהא אבורי: והוצאת שיר אין לו כחילה עולטית. ודין המנביה ידו על חבירו בלא הבאה:

ם: בתניחין אעים שחולכותן לי דמי בשתר. אין כמחללי כד שבקם נו.. שכחתר וחתה השב חשת חש ונותי ומכיין שחם כח משל לו שהוא אכוכי שנאמרויתשלל אבכחם אל האלהים ויכשאאלהים אם אבימלד גימה. חמו רבתו כל אינו שאמרו דעי בושתו. אבל לשרו אסילו הביא כל אילי כביות שבעולם אין כמחל לי מד שיכקש מממ. שנאמר ועמה השב השח החיש כיכביה הוחייתמלל בעדך ומניין המיום שלכיך לבקשי עד שימחול לו. ואם לא כלם לקבל שיום אמכש א"ם בשכת בחכל דיומא, ואומכיכן בירשלמי דהמיכל. מיב יוש הא דא שמכ שלכון לממול במרם שלמ פילים שליו שם דע חבל במויע שיאלים שליו ם כם מן לי משלם פולפית. וכן כתב במרגח" שלבי למששה בקימן פיצ וכתו צפש לדבר יויל ושעמה רבה הית בית לפיד ודילמה היכש ממע באשותי קלא בישא ולא שמיג בשושי. ולא כשיק האי בברא מידי מתי בשונה או בין בנקחות וחדלם ולקטעל אבר הכהו. ולל דני יחדל גסף ילת ונותל במתלה נוחדם אף מחדבי נקסה ולל דני יחדל מחד בשונה ול בין בקחות וחדלם ולשיע שמס ומקדות היא שכול על קבירו עוד עיב והכי מה סכחב החסיד וודין מלקים לא ידערי כלל דחייב עלקות מדין חילה דלאו שכיתן לחשלוניון הוא. ועכשיו לא מלקק לים אלא ווכדן לו עד דוושים בהשלוחין. כעין מה שכחבתי לעיל בפרקון סימן וי בשם רב שכילא נאון. ודוחק לומה דאייני דוקה במכחה שחץ בה שוה פחעם כמו שחחת בפרק חלי נערום שליקים עלין, וכן פסק המוב"ם אלא עיקר כראה בעיני דהאי מלקום מדכבק וקנסת סוח כמו הקורת לסגינו ממזר כרי. ומימ כרחם דלח עבדינן אלא בחי שרגיל בכך. או שהבה בו מכח מוח דסייכו במקים סככה. ועל כעיו זה הבילו הנאון מסכרייו לפסק הלכם. והה שהוהיל החסד על ההנבחם יד. ישר כיון שוחוי לגעור עליו ולחיימו שלה יעשה מוד. וכך כיולה בחשובת כי חים ודל על חמד שחמו חת מבירו בנמנו ושלף

For Further Study...

FORGIVENESS

Rabbi Yaacov Haber
National Director, Department of Jewish Education, Orthodox Union

hen a person sins, he generates two problems. First, he did a rebellious act against G-d, or at the very least, succumbed to a moment of spiritual weakness, such as eating non-kosher food. To rectify the first problem, the individual comes before G-d in an act of teshuva (on Yom Kippur, and throughout the year). He asks for forgiveness for this misdeed and reaffirms his commitment to fulfilling G-d's will. And G-d forgives. There is a second problem, however, that cannot be rectified by the sinner alone. That is the consequence of the sin.

The Torah teaches that all sin causes spiritual damage. A certain sensitivity of the soul is lost. When a person steals, or lies, or kills, it creates a fault within him. Even after he asks for forgiveness, the damage remains. In the example above, when one eats something which is not Kosher, aside from the act of rebellion against G-d, he has also clouded the spiritual receptivity of his heart.

However, G-d, in His great kindness, not only forgives the sinner, but actually 'cleans up' the spiritual mess he has created. Once we repent, it is as though the sin had

never occurred. G-d totally deletes any spiritual damage that was caused. This total rectification is called Tahara, or purity.

There are many different words we use when we ask G-d for forgiveness: Selicha, Mechila, Kapara — Pardon, Forgiveness, Atonement. Each has a different nuance. In addition, there is "Tahara"—purity. Wherever Maimonidies discusses the concept of "teshuva", he uses the metaphor of the Mikvah—a ritual bath. This metaphor seems inaccurate, since a Mikvah deals with purity, whereas teshuva deals with erasing a sin. However, these

two seemingly unrelated concepts are united when we realize G-d not only forgives, He cleanses and makes us pure of the damage of sin as well.

Rabbi Moshe Cordevero in his famous mystical-ethical work Tomer Devorah teaches: Since human beings are created in the image of G-d, they have the ability to act G-dly, and our model for interpersonal relationships should be based on how G-d Himself relates to us. Here are some ways he explains to emulate G-d.

When someone asks you, "How can I repair the damage I have done to our relationship?", don't answer, "You made the problem, you fix it," for when man sins against G-d, G-d Himself cleans up the mess that man created and repairs the relationship.

When someone offends you and then asks for your love in return, have compassion upon the offender and love them even more than you had before. Treat the offender as G-d treats a Baal Teshuva. G-d says "The Baal Teshuva stands even higher than the righteous who have never sinned."

Ignore the bad that was done to you as much as possible, just as we ask G-d to ignore our sins.

We see from these examples that when we sin against G-d, not only does He forgive, but He Himself rectifies the situation. According to Rav Moshe Cordovero, G-d repairs the relationship Himself. This cleaning up stage is one step beyond forgiveness. In human terms, if somebody hurts me, I must forgive them when they ask (according to Torah). But though forgiveness has been granted, a bitterness may still remain in my heart. The power to remove these negative feelings is in my hands alone. I am the only one in the world that can now repair the situation. The offender can do different acts on his part to try to fix the situation-ask for forgiveness, show remorse, display a desire for a renewed relationship-but ultimately, the key is with me. Only the one who has been hurt can repair the relationship. It is the injured party himself who has an obligation to re-enter the relationship, to find the point of repair and cleanse it.

According to Rabbi Cordovero, we must imitate G-d in all our relationships, going beyond what we deem 'humanly possible.' G-d's capacity for forgiveness is infinite. Teshuva can rectify all transgression. The Talmud tells the story of the wicked King Menashe, who killed thousands of people, and

worshipped countless idols (during the First Temple period). At the end of his life, when he was sick and in pain, he turned to all of his false gods to answer his prayers, to no avail. Then he remembered the G-d of his fathers. Maybe Judaism can work!

The Talmud says that he did teshuva—on condition that G-d alleviate his suffering. The Angels took his teshuva and pushed it back down to earth. They did not want his teshuva, as he was exceedingly evil and had sinned directly against G-d. Still, G-d pleaded with the Angels to allow his teshuva to ascend, even though it was conditional, for after all. Menashe was doing teshuva. But the Angels merely spread out their wings to prevent it from rising. Whereupon G-d tunneled a hole beneath His Throne of Glory and let the teshuva of Menashe sneak in. We learn from this incident the amazing capacity of G-d to 'pass over sin', even for a person as evil as Menashe, whose repentance was purely conditional, and even against the opinion of the other Heavenly Hosts.

This allegory transcends all aspects of human forgiveness! From the

story of Menashe, we learn that no matter how awful the sin or wrong-doing committed against us, it behooves us, if we are to act in a G-dly manner, to totally and completely erase all memory of the wrongdoing inflicted upon us.

One might ask: why should I change my attitude, how can I forgive a person who wronged me? From a human perspective, perhaps we cannot; but from a G-dly perspective we can. I have to bother with it. I must do whatever I have to do in order to cleanse the relationship and make it work. It is therefore not acceptable to use the excuse, "I'm only human." We are created in G-d's image. To be human is to be G-dly. When this level of forgiveness is achieved, not only is our relationship the same as before the transgression, it is on an even higher level. Furthermore, it is taught that the way we act with our fellow man is exactly how G-d will act with us.

One of the great teachings of the Talmud states, "One who goes against one's grain for the sake of a Mitzvah will be forgiven by G-d for all his transgressions." May we all merit bonding between each other and G-d.